

ORATIO

PRO

MARCO MARCELLO

ARGUMENTUM

M. Marcellus, vir consularis, et eloquentia singulari, consul fuit eo anno, quo bellum civile inter Pompeium et Caesarem exarsit, atque hunc praedonem et hostem patriae declaravit, summaque vi oppugnavit. Victo Pompeio, cum Caesar Pompeianis omnibus, qui ab armis recessissent, facile parceret, Marcellus desperans de reipublicae salute ab armis quidem recessit, sed Caesaris liberalitatem aspernatus, nolebat illius uti beneficio. Itaque Mitylenem concesserat, et reliquam vitam longe a Roma agere constituerat. Sed facta de illo mentione in senatu, C. Marcellus Marci frater, se supplex ad Caesaris pedes abiecit, et patres una omnes reditum Marcelli a Caesare pe-

tierunt. Tum iste, commemoratis Marcelli veteribus iniuriis, dixit tamen, illius reditum se patribus concedere, et quamquam insidias vitae suae timeret, attamen bono animo esse, quod satis iam sibi, et satis gloriae vixisset. Itaque Cicero hac oratione totius senatus nomine gratias egit Caesari pro M. Marcello restituto, et simul ex Caesaris animo delendam curavit suspicionem insidiarum. Ubertiorem adhuc lucem afferent huic orationi Ep. ad Famil. 7, 8, 9, 10, 11, lib. IV.

Genus est demonstrativum.

ORATIONIS PARTES SUNT

Exordium, Contentio, Peroratio.

EXORDIUM

Exponit Cicero causam, cur post civile bellum nunc primum in senatu dicat, subita nimirum laetitia ob Marcellum restitutum, num. 1: deinde laetitia senatus ob eandem rem, quum impetrato Marcelli reditu suam auctoritatem revivisse intelligat, num. 2: mox breviter Marcelli hac in re gloriam attingit, sed maiorem esse Caesaris gloriam in huius restitutione, quam in aliis rebus gestis proponit, num. 3.

1 Diuturni silentii, P. C., quo eram his temporibus usus, non timore aliquo, sed partim dolore, partim verecundia, finem hodiernus dies attulit: idemque initium, quae vellem quaeque sentirem, meo pristino more dicendi. Tantam enim mansuetudinem (1), tam inusitatum inauditamque clementiam, tantum in summa potestate rerum omnium modum (2), tam denique incredibilem sapientiam ac paene divinam tacitus nullo modo praeterire possum. M. enim Marcello vobis, P. C., rei publicae reddito, non solum illius, sed meam etiam vocem et auctoritatem (3), et vobis et reipublicae conservatam ac restitutam puto. Dolebam enim, P. C., ac vehementer angebar, cum viderem, virum talem, in eadem causa, in qua ego (4) fuisset, non in eadem esse fortuna: nec mihi persuadere poteram, nec fas esse ducebam, versari me in nostro veteri curriculo (5), illo aemulo (6) atque imitatore studiorum ac laborum meorum, quasi quodam socio (7), a me et comite (8) distracto. Ergo et mihi, et meae pristinae vitae consuetudinem, C. Caesar, interclusam aperuisti, et his omnibus ad bene de omni

(1) Caesaris.

(2) Moderationem.

(3) Quia senatores obtinuerunt

Caesare reditum Marcelli.

(4) In partibus Pompeii.

(5) In senatu et foro.

(6) Eloquenti etiam oratore

(7) Socius is est, quocum res aliqua est communis.

(8) Comes is est, qui amicitiae causa in re adiuval.

republica sperandum, quasi signum aliquod sustulisti (1). Intellectum est enim, mihi quidem in multis, 2 et maxime in me ipso, sed paullo ante omnibus, cum M. Marcello senatui populoque romano concessisti, commemoratis praesertim offensionibus, te auctoritatem huius ordinis, dignitatemque reipublicae tuis vel doloribus vel suspicionibus (2) anteferre. Ille quidem fructum omnis anteactae vitae hodierno die maximum cepit, cum summo consensu senatus, tum praeterea iudicio tuo gravissimo et maximo. Ex quo profecto 3 intelligis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in accepto tanta sit gloria. Est vero fortunatus (3) ille, cuius ex salute non minor paene ad omnes, quam ad ipsum ventura sit, laetitia pervenerit. Quod ei quidem merito, atque optimo iure contigit. Quis enim est illo aut nobilitate, aut probitate, aut optimarum artium studio, aut innocentia, aut ullo laudis genere praestantior?

Nullius tantum est flumen ingenii (4), nullius dicendi aut scribendi tanta vis, tanta copia, quae non dicam exornare, sed enarrare, C. Caesar, res tuas gestas possit. Tamen affirmo, et hoc pace dicam tua, nullam in his esse laudem ampliorem, quam eam, quam hodierno die consecutus es.

(1) Metaphora ducta a bello.

(2) Timebat enim Caesar a Marcello.

(3) Marcellus.

(4) Infrequentis omnino usus

est apud optimae notae scriptores casus patrius *memius*, in cuius locum reponunt *nullius*. Thom. Vall.

CONFIRMATIO

Duas habet partes: in prima laudatur Caesaris clementia, in secunda diluuntur suspiciones insidiarum.

In prima parte comparat res gestas a Caesare cum venia data Marcello, ostendens, maiorem ex hac, quam ex illis gloriam Caesarem consecutum, quia illae communes sunt cum militibus et fortuna belli, haec propria ac tota Caesaris, num. 1: quia moderatio in victoria, et pietas erga victos superat gloriam ipsius victoriae, num. 2: quia venia M. Marcello data significat Caesaris omnino pacatum animum erga omnes, qui in ipsum arma gesserant, quos ille noscit errore, non malitia peccasse, num. 3: concludit gratulando Caesari acquisitam in servandis civibus gloriam, num. 4.

1 Soleo saepe ante oculos ponere, idque libenter crebris usurpare sermonibus; omnes nostrorum imperatorum, omnes exterarum gentium, potentissimorumque populorum, omnes clarissimorum regum res gestas cum tuis nec contentionum magnitudine, nec numero proeliorum, nec varietate regionum, nec celeritate (1) conficiendi, nec dissimilitudine bellorum posse conferri: nec vero disiunctissimas terras citius cuiusquam passibus potuisse peragrari (2), quam tuis non dicam cursibus, sed victoriis lustratae sint. Quae quidem ego nisi ita magna esse fatear, ut ea vix cuiusquam mens aut cogitatio capere possit, amens sim; sed tamen sunt alia maiora. Nam bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, easque detrahere ducibus, communicare cum multis, ne propriae sint imperatorum. Et certe in armis, militum virtus, locorum opportunitas, auxilia sociorum, classes, commeatus,

(1) Caesar de se frequenter in commentariis: *celerius opinione Caesar fecit*: et de Pharnace *vicio: Feni, vidi, vici*.

(2) Magna hyperbole.

multum iuvant: maximam vero partem, quasi suo iure fortuna sibi vindicat, et quidquid est prospere gestum, id paene omne ducit suum. At vero huius gloriae, C. Caesar, quam es paullo ante adeptus, socium habes neminem: totum hoc, quantumcumque est, quod certe maximum est, totum est, inquam, tuum. Nihil sibi ex ista laude centurio (1), nihil praefectus (2), nihil cohors (3), nihil turma (4) decerpit; quin etiam illa ipsa rerum humanarum domina, fortuna, in istius se societatem gloriae non offert: tibi cedit: tuam esse totam et propriam fatetur. Nunquam enim temeritas cum sapientia commiscetur, nec ad consilium casus admittitur. Domuisti gentes immanitate barbaras, multitudine innumerabiles, locis infinitas, omni copiarum genere abundantes: sed tamen ea vicisti, quae naturam et conditionem ut vinci possent, habebant. Nulla est enim tanta vis, quae non ferro ac viribus debilitari frangique possit. Animum vincere, iracundiam cohibere, victoriam temperare, adversarium nobilitate, ingenio, virtute praestantem, non modo extollere iacentem, sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: haec qui faciat, non ego eum cum summis viris comparo, sed simillimum Deo iudico. Itaque C. Caesar, bellicae tuae laudes celebrabuntur illae quidem non solum nostris, sed paene omnium gentium literis atque linguis, neque ulla unquam aetas de tuis laudibus conticescet. Sed tamen eiusmodi res, nescio 2 quomodo, etiam dum audiuntur, aut dum leguntur, obstrepi clamore militum videntur, et tubarum sono; at vero cum aliquid clementer, mansuete, iuste, moderate, sapienter factum, in iracundia praesertim, quae est inimica consilio, et in victoria, quae natura

(1) Centuriones dicuntur, qui praesunt centum militibus.

(2) Vel legionis, vel castrorum, vel etiam annonae; totidem enim erant praefecti in re bellica.

(3) Decem in cohortes dividitur legio.

(4) Turma dicitur equitum manus.

insolens et superba est, aut audimus aut legimus: quo studio incendimur, non modo in gestis rebus, sed etiam in fictis, ut eos saepe, quos nunquam vidimus, diligamus? Te vero, quem praesentem intuemur, cuius mentem sensusque et os cernimus, ut quidquid belli fortuna reliquum (1) reipublicae fecerit, id esse salvum velis, quibus laudibus efferemus? quibus studiis prosequemur? qua benevolentia complectemur? Parietes, medius fidius, ut mihi videntur, huius curiae, tibi gratias agere gestiunt, quod brevi tempore futura sit illa auctoritas in his maiorum suorum et suis sedibus (2). Equidem cum C. Marcelli (3), viri optimi, et commemorabili pietate ac virtute praediti, lacrymas modo vobiscum viderem, omnium Marcellorum meum pectus memoria obfudit: quibus tu etiam mortuis, M. Marcello conservato, dignitatem suam reddidisti, nobilissimamque familiam, iam ad paucos redactam, paene ab interitu vindicasti. Hunc tu igitur diem tuis maximis et innumerabilibus gratulationibus iure antepones. Haec enim res unius est propria Caesaris; ceterae duce te gestae, magnae illae quidem, sed tamen multo magnoque comitatu: huius autem rei tu idem et dux es, et comes. Quae quidem tanta est, ut tropaeis, monumentisque tuis allatura finem sit aetas: nihil enim est opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat et consumat vetustas; at vero haec tua iustitia et lenitas animi florescet quotidie magis, ita ut, quantum operibus tuis diurnitas detrahet, tantum afferat laudibus. Et ceteros quidem omnes victores bellorum civilium, iam ante aequitate et misericordia viceras; hodierno vero die te ipsum vicisti. Vereor, ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu possit atque ipse cogitans sentio; ipsam victoriam vicisse videris, quum ea, quae illa erat adepta, victis remisisti. Nam quum ipsius victoriae conditione iure

(1) Cives, qui non ceciderunt in bello.

(2) Senatorum subselliis.
(3) Qui frater erat Marci.

omnes victi occidissemus, clementiae tuae iudicio conservati sumus: recte igitur unus invictus es a quo etiam ipsius victoriae conditio visque devicta est.

Atque hoc C. Caesaris iudicium (1), P. C., quam late pateat, attendite: omnes enim, qui ad illa arma (2) fato sumus nescio quo reipublicae misero funestoque compulsi, etsi aliqua culpa tenemur erroris humani, a scelere certe (3) liberati sumus. Nam cum M. Marcellum, deprecantibus vobis, reipublicae conservavit, memet mihi, et iterum reipublicae, nullo deprecante, reliquos amplissimos viros, et sibi ipsis et patriae reddidit; quorum et frequentiam et dignitatem hoc ipso in consessu videtis. Non ille hostes (4) induxit in curiam, sed iudicavit, a plerisque ignoratione potius, et falso atque inani metu, quam cupiditate aut crudelitate bellum esse susceptum. Quo quidem in bello semper de pace agendum audiendumque esse putavi; semperque dolui, non modo pacem, sed orationem etiam civium pacem flagitantium, repudiari. Neque enim ego illa, nec ulla unquam secutus sum arma civilia, semperque mea consilia pacis (5) et togae socia, non belli atque armorum fuerunt. Hominem (6) sum secutus privato officio, non publico; tantumque apud me grati animi fidelis memoria valuit (7), ut nulla non modo cupiditate, sed ne spe quidem, prudens et sciens, tanquam ad interitum ruerem voluntarium. Quod quidem meum consilium minime obscurum fuit; nam et in hoc ordine (8), integra re, multa de pace dixi; et in ipso bello eadem etiam cum capitis mei periculo (9) sensi. Ex quo iam nemo erit tam iniustus rerum aestimator, qui du-

(1) Quo revocavit Marcellum.

(6) Pompeium.

(2) Ad bellum civile.

(7) Pompeii praesertim opera revocatus fuerat ab exsilio.

(3) Existimat Caesar nos errasse, non vero scelestos fuisse.

(8) In senatu.

(4) Pompeianos.

(9) Pompeiani habebant tantumquam hostes eos, qui arma non caperent adversus Caesarem.

(5) Suae pacem per literas ad Pompeium aliosque.

bitet, quae Caesaris voluntas de bello fuerit, cum pacis auctores conservandos statim censuerit, ceteris (1) fuerit iratior. Atque id minus mirum fortasse tum, cum esset incertus exitus, et anceps fortuna belli. Qui vero victor pacis auctores diligit, is profecto declarat, se maluisse non dimicare quam vincere. Atque huius quidem rei (2) M. Marcello sum testis. Nostri enim sensus ut in pace semper, sic tum etiam in bello congruebant. Quoties ego eum et quanto cum dolore vidi, cum insolentiam certorum hominum, tum etiam ipsius victoriae (3) ferocitatem extimescentem? Quo gratior tua liberalitas, C. Caesar, nobis, qui illa vidimus, debet esse. Non enim iam causae sunt inter se, sed victoriae comparandae. Vidimus tuam victoriam proeliorum exitu terminatam; gladium vagina vacuum in urbe non vidimus: quos amisimus cives, eos Martius perculit, non ira victoriae; ut dubitare debeat nemo, quin multos, si fieri posset, C. Caesar ab inferis excitaret; quoniam ex eadem acie conservat, quos potest. Alterius vero partis, nihil amplius dicam, quam id quod omnes verebatur, nimis iracundam futuram fuisse victoriam. Quidam enim non modo armatis, sed interdum etiam otiosis minabantur; ne, quid quisque sensisset, sed ubi fuisset, cogitandum esse dicebant: ut mihi quidem videantur Dii immortales, etiamsi poenas a populo R. ob aliquod delictum ex-petiverint, qui civile bellum tantum et tam luctuosum excitaverint, vel placati iam, vel satiati aliquando, omnem spem salutis ad clementiam victoris et sapientiam contulisse (4).

4 Quare gaude tuo isto tam excellenti bono; et frui cum fortuna et gloria, tum etiam natura et moribus tuis; ex quo quidem maximus est fructus iucunditasque

(1) Belli nempe auctoribus.

(2) Marcellum fuisse auctorem pacis.

(3) Futuram crudelitatem victoris.

(4) Voluisse te victorem, ne respublica omnino interiret.

sapienti. Cetera cum tua recordabere, etsi persaepe virtuti, tamen plerumque felicitati tuae congratulabere: de nobis, quos in republica tecum simul salvos esse voluisti, quoties cogitabis, toties de maximis tuis beneficiis, toties de incredibili liberalitate, toties de singulari sapientia tua cogitabis; quae non modo summa bona, sed nimirum audebo vel sola dicere. Tantus est enim splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi et consilii dignitas, ut haec a virtute donata, cetera a fortuna commodata esse videantur. Noli igitur in conservandis bonis viris defatigari, non cupiditate praesertim aut pravitate aliqua lapsis, sed opinione officii, stulta fortasse, certe non improba, et specie quadam reipublicae (1). Non enim tua ulla culpa est, si te aliqui timuerunt; contraque summa laus, quod plerique minime timendum fuisse senserunt.

CONFIRMATIONIS SECUNDA PARS

Non esse timendas Caesari insidias, quia tam Pompeiani, quam Caesariani vident in eius vita positam esse reipublicae salutem, num. 1: quia Caesar nondum satis sibi, vel gloriae suae vixit, quam stabilienda et instauranda illi sit respublica, ut gloriam assequatur immortalem, num. 2.

Nunc vero venio ad gravissimam querelam et atrocissimam suspicionem tuam; quae non tibi ipsi magis, quam cum omnibus civibus, tum maxime nobis, qui a te conservati sumus, providenda est: quam etsi spero esse falsam, nunquam tamen verbis extenuabo; tua enim cautio, nostra cautio est: ut, si in alterutro peccandum sit, malim videri nimis timidus, quam parum prudens. Sed quisnam est iste (2) tam demens? de tuis ne? tametsi qui magis sunt tui, quam quibus

(1) Videbatur enim pro Pompeio esse respublica. (2) Insidiator vitae tuae.

tu salutem insperantibus reddidisti? An ex eo numero, qui una tecum fuerunt? non est credibilis tantus in ullo furor, ut, quo duce omnia summa sit adeptus, huius vitam non anteponat suae. An si tui nihil cogitant sceleris, cavendum est, ne quid inimici? Qui, omnes enim qui fuerunt, aut sua pertinacia vitam amiserunt, aut tua misericordia retinuerunt: ut aut nulli supersint de inimicis, aut qui superfuerunt, sint amicissimi. Sed tamen, cum in animis hominum tantae latebrae sint et tanti recessus, augeamus sane suspicionem tuam; simul enim augebimus diligentiam. Nam quis est omnium tam ignarus rerum, tam rudis in republica, tam nihil unquam nec de sua, nec de communi salute cogitans, qui non intelligat, tua salute contineri suam, et ex unius tua vitam pendere omnium? Equidem de te dies noctesque, ut debeo, cogitans, casus dumtaxat humanos, et incertos eventus valetudinis, et naturae communis fragilitatem extimesco: doleoque, cum respublica immortalis esse debeat, eam in unius (1) mortalis anima consistere. Si vero ad humanos casus, incertosque eventus valetudinis, sceleris etiam accedat insidiarumque consensio: quem Deum, si cupiat, opitulari posse reipublicae credamus? Omnia sunt excitanda tibi, C. Caesar, uni, quae iacere sentis, belli ipsius impetu, quod necesse fuit, perculsa atque prostrata: constituenda iudicia, revocanda fides, comprimendae libidines, propaganda (2) soboles: omnia, quae dilapsa iam fluxerunt, severis legibus vincienda sunt. Non fuit recusandum (3) in tanto civili bello, tantoque animorum ardore et armorum, quin quassata respublica, quicumque belli eventus fuisset, multa perderet et ornamenta dignitatis, et praesidia stabilitatis suae: multaque uterque

(1) Egregia adulatio, quasi respublica, nisi vivo Caesare, salva esse non possit.

(2) Augendus pacis otio nume-

rus civium, bello civili admodum imminutus.

(5) Nullo modo poterat impediri.

dux faceret armatus, quae idem togatus fieri prohibuisset. Quae quidem tibi omnia belli vulnera sananda sunt: quibus praeter te, mederi nemo potest. Itaque 2 illam tuam praeclarissimam et sapientissimam vocem invitus audivi: satis diu vel naturae vixi, vel gloriae. Satis, si ita vis, naturae fortasse; addo etiam, si placeat, gloriae: at, quod maximum est, patriae certe parum. Quare omitte, quaeso, istam doctorum hominum in contemnenda morte prudentiam: noli nostro periculo sapiens esse. Saepe enim venit ad aures meas, te idem istud nimis crebro dicere, satis te tibi vixisse. Credo: sed tum id audirem, si tibi soli viveres, aut si tibi etiam soli natus esses. Nunc, cum omnium salutem civium cunctamque rempublicam res tuae gestae complexae sint; tantum abes a perfectione maximorum operum, ut fundamenta (1), quae cogitas, nondum ieceris. Hic tu modum (2) tuae vitae non salute reipublicae, sed aequitate animi definies? Quid, si istud ne gloriae quidem tuae satis est? cuius te esse avidissimum, quamvis sis sapiens, non negabis. Parum ne igitur, inquires, gloriam magnam, relinquemus? immo vero aliis, quamvis multis, satis; tibi uni parum: quidquid enim est, quamvis amplum sit, id certe parum est tum cum est aliquid amplius (3). Quod si rerum tuarum immortalium, C. Caesar, hic exitus futurus fuit, ut devictis adversariis, rempublicam in eo (4) statu relinqueres, in quo nunc est: vide, quaeso, ne tua divina virtus admirationis plus sit habitura, quam gloriae; siquidem gloria est illustris ac pervagata multorum et magnorum, vel in suos, vel in patriam, vel in omne genus hominum, fama meritorum. Haec igitur tibi reliqua pars est: hic restat actus (5); in hoc elaborandum est, ut rempublicam constituas: eaque tu in primis composita cum summa tranquillitate et otio

(1) Stabilis, dae reipublicae.

(2) Terminum.

(5) A te perlicendum.

(4) Nondum firmam.

(5) Translatum a comoeia.

perfruare: tum te, si voles, cum et patriae, quod debes, solveris, et naturam ipsam expleveris satietate vendi, satis diu vixisse dicito. Quid est enim omnino hoc ipsum diu (1), in quo est aliquid extremum, quod cum venerit, omnis voluptas praeterita pro nihilo est, quia postea nulla futura est? Quamquam iste tuus animus nunquam his angustiis, quas natura nobis ad vivendum dedit, contentus fuit, semperque immortalitatis amore flagravit. Nec vero haec tua vita ducenda est, quae corpore et spiritu continetur. Illa, illa, inquam, vita est tua, quae vigeat memoria saeculorum omnium; quam posteritas alet, quam ipsa aeternitas semper tuebitur. Huic (2) tu inservias, huic te (3) ostentes, oportet; quae quidem quae miretur, iam pridem multa habet: nunc etiam, quae laudet, expectat. Obstupescunt posteri certe imperia, provincias, (4) Rhenum, (5) Oceanum, (6) Nilum, pugnas innumerabiles, incredibiles victorias, monumenta innumera, triumphos audientes et legentes tuos. Sed, nisi haec urbs stabilita tuis consiliis et institutis erit, vagabitur (7) modo nomen tuum longe atque late: sedem quidem stabilem et domicilium certum non habebit. Erunt inter eos etiam, qui nascentur, sicut (8) inter nos fuit, magna dissensio, cum alii laudibus ad coelum res tuas gestas efferent, alii fortasse aliquid requirent, idque vel maximum, nisi belli civilis incendium salute patriae restinxeris; ut (9) illud fati fuisse videatur, hoc consilii. Servi igitur iis, etiam iudicibus (10) qui

(1) Id est, quod habet aliquem finem.

(2) Huic immortalitati comparandae des operam, rempublicam constituendo.

(3) Ostendas aeternitati, qualis, quantusque fueris in republica administranda.

(4) Primus Caesar Rheno fluvio pontem imposuit, et cum exercitu transivit.

(5) Primus cum classe transivit in Britanniam, quae oceano continetur.

(6) Quia superavit regem Ptolemaeum in Aegypto, quam alioque Nilus.

(7) Tantummodo.

(8) Animum intendit ad bellum civile.

(9) Posteri fato reipublicae bella civilia tribuent.

(10) Posteros intelligit.

multis post saeculis de te iudicabunt, et quidem haud scio, an incorruptius, quam nos: nam et sine amore et sine cupiditate, et rursus sine odio et sine invidia iudicabunt. Id autem etiamsi tunc ad te, ut quidam falso putant, non pertinebit (1), nunc certe pertinet, esse te talem, ut tuas laudes obscuratura nulla unquam sit oblivio. Diversae voluntates civium fuerunt (2), distractaeque sententiae; non enim consiliis solum et studiis, sed armis et castris dissidebamus: erat autem obscuritas quaedam: erat certamen inter clarissimos duces: multi dubitabant, quid optimum esset; multi, quid sibi expediret; multi, quid deceret; nonnulli etiam, quid liceret. Perfuncta respublica est hoc misero fatalique bello; vicit is, qui non fortuna inflammaret odium suum, sed bonitate leniret; nec qui omnes, quibus iratus esset, eosdem etiam exsilio aut morte dignos iudicaret. Arma ab aliis posita, ab aliis erepta sunt. Ingratus est iniustusque civis, qui armorum periculo liberatus, animum tamen retinet armatum; ut etiam ille sit melior, qui in acie cecidit, qui in causa animam profudit (3); quae enim pertinacia quibusdam, eadem aliis constantia videri potest. Sed iam omnis fracta dissensio est armis, et exstincta aequitate victoris; restat, ut omnes unum velint, qui modo habent aliquid non solum sapientiae, sed etiam sanitatis. Nisi te, C. Caesar, salvo, et in ista sententia, qua cum antea, tum hodie vel maxime usus es, manente, salvi esse non possumus. Quare omnes te, qui haec salva esse volumus, et hortamur et obsecramus, ut vitae tuae et saluti consulas: omnesque tibi, ut pro aliis etiam loquar, quod de me ipse sentio, quoniam subesse aliquid putas, quod cavendum sit, non modo excubias et custodias, sed etiam laterum nostrorum oppositus et corporum pollicemur.

(1) Caesar, ut ait Sallustius, animum post mortem non credit immortalatem.

(2) Excusat Pompeianos.

(3) Qui etiam post victoriam voluit Pompeianas partes tueri.

PERORATIO

Gratias agit Caesari pro restituto Marcello, Patrum omnium nomine, causasque addit, cur id ipse prae ceteris faciat.

Sed, unde est orsa, in eodem terminetur oratio. Maximas tibi omnes (1) gratias agimus, C. Caesar, maiores etiam habemus. Nam omnes idem sentiunt; quod ex omnium precibus et lacrymis sentire (2) potuisti. Sed quia non est stantibus omnibus necesse dicere: a me certe dici volunt, cui necesse est quodammodo, et quod volunt, et quod decet, et quod Marco Marcello, a te huic ordini populoque romano et reipublicae reddito, deberi intelligo. Nam laetari omnes, non ut de unius solum, sed ut de communi omnium salute, sentio: quod autem summae benevolentiae est, quae mea erga illum omnibus semper nota fuit, ut vix C. Marcello, optimo et amantissimo fratri, praeter eum quidem cederem nemini, cum id sollicitudine, cura, labore tamdiu praestiterim, quamdiu est de illius salute dubitatum, certe hoc tempore, magnis curis, molestiis, doloribus liberatus, praestare debeo. Itaque, C. Caesar, sic tibi gratias ago, ut omnibus meritis a te non conservato solum, sed etiam ornato (3), tamen ad tua in me unum innumerabilia merita, quod fieri iam posse non arbitrabar, maximus hoc tuo facto (4) cumulus accesserit.

(1) *Gratias agimus... habemus.* Gratias agere est verbis gratum animum alicui testari; gratias habere est accepti beneficii memoriam conservare. Itaque diceret Italiae: *Noi ti palestamo a parole la singolare nostra gratitudine, e*

la serbiamo onche maggiore nel Panimo. (Th. Vall.)

(2) Cognoscere, videre.

(3) In pristinam dignitatem restituto.

(4) Revocato Marcello.

ORATIO

PRO

REGE DEIOTARO

ARGUMENTUM

Deiotarus rex Gallograeciae, socius populi romani, Pompeium in bello civili adversus Caesarem sequutus, ab isto victore regni parte multatus est. Cum vero eidem Caesari in Alexandrino bello copias auxiliiarias cum filio suo misisset, eundemque ad bellum ponticum proficiscentem hospitio excepisset, in gratiam cum illo redierat, et rex etiam ab illo fuerat salutatus. Reverso in urbem Caesare, post modicum tempus accusatus est Deiotarus a Castore, sua ex filia nepote, quod Caesari apud ipsum diversato struxisset insidias, alieno semper ab illo animo fuisset, et exercitum in ipsum comparasset. His intellectis, Deiotarus se ab huiusmodi suspicionibus purgandum curavit, missis legatis, quos inter Philippus (vel Phidippus, ut alii legunt), erit medicus